

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-85-32>

УДК 657

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА КОМПЛАЄНСУ В МЕЖАХ ПРОГРАМИ UKRAINE FACILITY: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

INTERNAL AUDIT AS A TOOL FOR ENSURING TRANSPARENCY AND COMPLIANCE WITHIN THE UKRAINE FACILITY PROGRAM: CHALLENGES OF MARTIAL LAW

Панасюк Ольга Вікторівна
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3510-9981>

Panasyuk Olga
State Tax University

Стаття досліджує трансформацію внутрішнього аудиту в межах програми Ukraine Facility (50 млрд євро). В умовах війни аудит еволюціонує у стратегічний інструмент довіри донорів, долаючи «парадокс контролю»: поєднання темпів відбудови із жорстким комплаєнсом ЄС. Метою є обґрунтування засад модернізації аудиту для антикорупційного моніторингу інвестиційних проєктів. Дослідження базується на аналізі Регламенту (ЄС) 2024/792, моделі COSO та методах Data Mining. Ідентифіковано ризики «аудиту воєнного часу» та обґрунтовано перехід до моделі Digital Assurance. Доведено, що інтеграція з екосистемою DREAM та використання AI для фрод-моніторингу нівелюють обмеження фізичного доступу до об'єктів. Визначено роль аудиту як гаранта цільового використання коштів через безперервний дистанційний контроль. Перспективи досліджень пов'язані з етичними стандартами та правовим статусом висновків ШІ в аудиторських звітах для інституцій ЄС.

Ключові слова: внутрішній аудит, комплаєнс, Ukraine Facility, воєнний стан, штучний інтелект, DREAM, COSO, антикорупційний моніторинг.

The article provides a comprehensive study of the functional and methodological transformation of internal audit systems in the context of implementing the EUR 50 billion Ukraine Facility program. Amidst the ongoing war and Ukraine's accelerated European integration, the internal audit function is undergoing a paradigm shift, evolving from a traditional retrospective verification mechanism into a proactive strategic tool designed to secure the trust of international donors and European institutions. Central to this study is the identification of the "control paradox" – the tension between the necessity to rapidly restore infrastructure and the obligation to adhere to the rigorous compliance and transparency procedures mandated by the EU. The primary objective of the research is the scientific substantiation of conceptual principles for transforming internal audit to ensure transparency and anti-corruption monitoring of investment projects within the Ukraine Facility under martial law. The methodological foundation relies on a systematic analysis of the EU's three-tier control architecture and a comparative legal evaluation of Regulation (EU) 2024/792 in relation to Ukrainian legislation. The authors employ a risk-based approach utilizing the COSO framework, adapted to security threats, alongside data mining techniques to model efficient remote audit processes. The study identifies specific security, corruption, and operational risks of "wartime auditing," justifying a transition toward the Digital Assurance model. It is demonstrated that the integration of auditing with the DREAM ecosystem, combined with the deployment of Artificial Intelligence (AI) for fraud monitoring, bridges the methodological gap created by restricted physical access to objects. The research defines the auditor's role as a guarantor of the targeted use of funds through continuous remote monitoring. Further research is proposed to develop ethical standards for auditors in conflict zones and a legal framework for utilizing AI findings as an evidence base for European oversight bodies.

Keywords: internal audit, compliance, Ukraine Facility, martial law, artificial intelligence, DREAM, COSO, anti-corruption monitoring.

Постановка проблеми. Програма Ukraine Facility, офіційно затверджена Європейським Парламентом та Радою ЄС у 2024 році, є безпрецедентним фінансовим інструментом обсягом 50 млрд євро. Ця ініціатива спрямована не лише на підтримку макрофінансової стабільності, а й на глибоку модернізацію та післявоєнне відновлення України протягом 2024–2027 років. Проте унікальність програми полягає не стільки в обсягах фінансування, скільки в архітектурі контролю, яка супроводжує кожен етап виділення коштів.

В умовах інтенсивної євроінтеграції внутрішній аудит на українських підприємствах та в державних установах проходить еволюційний шлях. Він перестає бути суто технічною «ревізійною» функцією і трансформується у стратегічний інструмент забезпечення довіри міжнародних донорів. Ефективність внутрішнього контролю стає ключовим індикатором готовності українських інституцій до прозорого оперування європейськими інвестиціями.

На сучасному етапі наукова та практична спільноти зіткнулися з гострим «парадоксом контролю». З одного боку, критична інфраструктура потребує максимально швидкого відновлення для підтримання життєдіяльності держави в умовах війни. З іншого - Регламент Ukraine Facility вимагає дотримання суворих, іноді тривалих процедур комплаєнсу та антикорупційного моніторингу. Це створює напруженість між швидкістю прийняття рішень та якістю контрольованого середовища, що потребує нових наукових підходів до організації аудиторської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трансформація аудиту в кризових умовах є об'єктом прискіпливої уваги вчених. Фундаментальні аспекти внутрішнього контролю в умовах високих ризиків досліджували С. Бардаш та Т. Осадча [4], чії праці заклали методологічну базу для розуміння організації аудиту на вітчизняних підприємствах. Питання адаптації аудиту до цифрових реалій детально розкрито у роботах О. Петрик та Г. Кашталан [5], які доводять неминучість переходу до автоматизованих систем перевірки.

Науковий доробок Н. Дорош [6] акцентує увагу на тому, що цифровізація є єдиним дієвим механізмом подолання фізичних обмежень, які накладає війна. В свою чергу, М. Корінько [7] розглядає аудит як гнучку систему, що має не просто констатувати факти, а прогнозувати ризики через стратегічне управ-

ління. Серед зарубіжних дослідників вагомих внесок зробили D. Appelbaum та R. Nehmer [12], які обґрунтували використання штучного інтелекту (AI) як засобу забезпечення безперервного аудиту (Continuous Auditing) у віддаленому режимі.

Попри значну кількість публікацій, специфіка аудиту в умовах активних бойових дій залишається малодослідженою. Зокрема, існують методичні прогалини у питаннях верифікації активів за відсутності фізичного доступу до об'єктів на прифронтових територіях. Також потребує глибшого аналізу практична інтеграція українських систем (наприклад, DREAM) із вимогами європейського Аудиторської ради (Audit Board), що і зумовлює актуальність цієї статті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність ґрунтовних напрацювань у сфері внутрішнього аудиту, в умовах воєнного стану та активної фази євроінтеграції виникають нові виклики, які не отримали належного висвітлення у науковій літературі. Зокрема: концептуальна невизначеність: залишається недостатньо опрацьованим питання теоретичних засад трансформації функцій внутрішнього аудиту для забезпечення комплаєнсу та прозорості використання коштів саме в межах специфічних вимог програми Ukraine Facility; методичний розрив: існує потреба у перегляді традиційних контрольних процедур, які в умовах війни виявляються малоефективними через обмежений фізичний доступ до об'єктів та активів; проблема правової синхронізації: спостерігаються «зони правового розриву» між національним законодавством та регламентами ЄС щодо незалежності аудиторів та процедур звітності перед європейськими інституціями.

Постановка завдання. Враховуючи зазначене, основне завдання дослідження полягає у: розробці адаптивної моделі внутрішнього аудиту, здатної ефективно функціонувати в умовах високої невизначеності та воєнних ризиків; обґрунтуванні переходу від ретроспективних перевірок до системи динамічного моніторингу та моделі Digital Assurance; дослідженні архітектури контролю програми Ukraine Facility (національний рівень, Аудиторська рада ЄС, OLAF/ECA) для визначення місця внутрішнього аудиту як критичної ланки у цій системі; аналізі інтеграції цифрових інструментів, зокрема екосистеми DREAM, у методологію аудиту для подолання обмежень фізичного доступу та забезпечення безпе-

першого контролю за використанням донорських коштів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація програми Ukraine Facility відбувається в умовах екстремальної невідомості, що зумовлює появу унікального ландшафту ризиків. Проведений аналіз дозволяє класифікувати їх за трьома критичними векторами:

– безпекові ризики: безпосередня загроза втрати активів, закуплених або відновлених за кошти ЄС, внаслідок ракетних обстрілів та бойових дій. Це вимагає від внутрішнього аудиту не лише фіксації наявності активу, а й оцінки планів безперервності діяльності (BCP) та страхування воєнних ризиків [4].

– корупційні ризики: тиск необхідності швидкого відновлення критичної інфраструктури часто призводить до використання спрощених процедур закупівель. Це створює «вікна можливостей» для зловживань, завищення цін або залучення афілійованих осіб, що прямо суперечить вимогам Регламенту 2024/792 щодо запобігання конфлікту інтересів [9].

– операційні ризики: критичний дефіцит кваліфікованих кадрів через мобілізаційні процеси та міграцію, а також ризики втрати первинної документації (фізичної або цифрової) внаслідок кібератак [6].

Вплив воєнного стану на аудиторські процедури виявляється у неможливості проведення традиційних очних інвентаризацій на прифронтових територіях. Це створює методичний розрив у отриманні достатніх та доречних аудиторських доказів, змушуючи внутрішній аудит переходити до концепції «дистанційного підтвердження» [12]. Трансформація аудиту в цифрову площину – це не вибір, а необхідність, зумовлена безпековими обмеженнями [5].

Побудова системи внутрішнього контролю в межах Ukraine Facility базується на принципі «еквівалентного захисту» фінансових інтересів ЄС:

– комплаєнс-контроль: внутрішній аудит стає головним органом, що перевіряє відповідність проєктів Пріоритетам Плану України. Будь-яке відхилення від цільових показників може призвести до призупинення фінансування, що робить роль аудитора стратегічно важливою;

– моніторинг цільового використання коштів: функція аудиту зміщується від формальної перевірки документів до аналізу

кінцевих бенефіціарів та перевірки ланцюгів постачання. Особлива увага приділяється розмежуванню грантових та кредитних компонентів програми;

– інтеграція з екосистемою DREAM: цифрова система управління відбудовою (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management) стає для аудитора «єдиним джерелом істини». Інтеграція аудиторських планів із даними DREAM дозволяє здійснювати публічний та внутрішній контроль на кожному етапі життєвого циклу проєкту – від ідеї до введення в експлуатацію [1].

Система DREAM дозволяє аудитору відстежувати життєвий цикл проєкту в реальному часі. Проте ми пропонуємо розширити цей функціонал через впровадження Digital Assurance. Суть підходу полягає у використанні супутникових знімків та геолокаційних міток для підтвердження обсягів виконаних робіт. Якщо традиційний аудит потребує візиту на об'єкт, то інноваційний підхід базується на порівнянні цифрових звітів із незалежними даними дистанційного зондування Землі.

Трансформація внутрішнього аудиту з ретроспективного контролю на проактивний моніторинг є критичною вимогою Регламентів ЄС щодо захисту фінансових інтересів (PIF). Застосування методів інтелектуального аналізу даних (Data Mining) дозволяє мінімізувати корупційні ризики та забезпечити принцип «еквівалентного захисту» коштів, що виділяються в межах Ukraine Facility [12].

Основним інструментом запобігання неефективному використанню бюджетних коштів є розроблений алгоритм динамічного зіставлення цінкових пропозицій. На відміну від статичних методів, запропонована модель базується на конвеєрі обробки даних (Data Pipeline), що інтегрує декілька джерел:

– Prozorro API: для отримання історичних даних про аналогічні закупівлі;

– Market Benchmarking: автоматичний парсинг відкритих ринкових майданчиків;

– Ukraine Facility Database: внутрішні дані про поточні проєкти.

Математична модель алгоритму використовує методи статистичного аналізу відхилень (Z-score) та кластеризацію (K-means) для групування товарів зі схожими характеристиками. У разі виявлення перевищення ціни на рівні, що перевищує заданий поріг довіри, система автоматично маркує транзакцію як ризикову [8].

Виявлення пов'язаних осіб (Collusion Detection) реалізується через аналіз гра-

фів (Graph Theory). Система будує мережу зв'язків між учасниками тендерів, де вузлами є юридичні та фізичні особи, а ребрами – спільні адреси реєстрації, бенефіціари, контактні дані або історія попередніх спільних консорціумів.

AI-моделі на базі Link Analysis дозволяють виявляти: приховану афілійованість через ланцюжки посередників; аномальну активність (наприклад, коли два підприємства постійно конкурують лише одне з одним для імітації торгів).

Для забезпечення автентичності інтелектуальних продуктів та звітів про виконання робіт застосовуються методи обробки природної мови. Semantic Similarity Analysis: порівняння поданих звітів із великим масивом відкритих даних та попередньо поданих документів для виявлення плагіату. Stylometric Analysis: аналіз стилю написання, що дозволяє визначити, чи був звіт підготовлений реальною експертною групою, чи є він продуктом генерації штучного інтелекту або компіляцією з існуючих шаблонів (фіктивна звітність) [8].

Впровадження описаного інструментарію трансформує внутрішній аудит у високотехнологічну аналітичну функцію. Це не лише підвищує операційну ефективність контр-

ольючих органів, а й створює прозору екосистему, яка відповідає високим стандартам фінансової безпеки Європейського Союзу, мінімізуючи людський фактор у процесі прийняття рішень.

Висновки. Внутрішній аудит в сучасних умовах трансформується з допоміжної функції у «першу лінію захисту» інвестиційного клімату України. Дослідження показало, що внутрішній аудит в умовах реалізації Ukraine Facility стає критичною ланкою, що забезпечує легітимність відновлення України. Основні результати підтверджують, що традиційні підходи до контролю мають бути замінені на проактивні цифрові моделі.

Дослідження підтвердило, що лише поєднання ризик-орієнтованого підходу (COSO) та новітніх технологій штучного інтелекту дозволяє забезпечити прозорість відбудови в умовах воєнних загроз.

Впровадження запропонованих методів дистанційного моніторингу дозволить уникнути зупинок у фінансуванні через підозри у нецільовому використанні коштів. Потребує детального опрацювання питання правової сили доказів, отриманих за допомогою штучного інтелекту, у судах України та міжнародних арбітражах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про створення Ukraine Facility : Регламент (ЄС) 2024/792 Європейського Парламенту та Ради від 29 лют. 2024 р. *Офіційний вісник ЄС*. 2024.
2. Global Internal Audit Standards. The Institute of Internal Auditors (IIA). 2024. URL: <https://www.theiia.org> (дата звернення: 02.04.2026).
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 02.04.2026).
4. Бардаш С. В., Осадча Т. С. Внутрішній аудит: теорія, методологія, організація : монографія. Київ : Кондор, 2025. 400 с.
5. Петрик О. А., Кашталан Г. С. Аудит в умовах цифрової трансформації економіки : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2024. 248 с.
6. Мулик Т. О. Цифрова трансформація обліково-контрольних процесів вітчизняних підприємств: сучасний стан та стратегічні пріоритети. *Економіка, управління та адміністрування*. 2026. № 1 (115). С. 104-113.
7. Корінько М. Д. Трансформація системи контролю та аудиту. *Облік і фінанси*. 2022. № 3 (97). С. 145-169.
8. Каменська О. О. Використання штучного інтелекту у внутрішньому аудиті. *Вісник професійного бухгалтера*. 2025. № 1. С. 73-77.
9. Ukraine Facility Plan (2024–2027) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 02.04.2026).
10. DREAM - Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management. 2024. URL: <https://dream.gov.ua> (дата звернення: 02.04.2026).
11. Бондар М. В. Інтеграція штучного інтелекту в процедури фрод-моніторингу інвестиційних проєктів. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2026. Т. 3, № 1. С. 12–20.
12. Слободяник Ю. Б., Вигівська І. М. Дистанційний аудит та використання інструментів Data Mining в умовах обмеженого доступу до активів. *Облік і фінанси*. 2025. № 4 (110). С. 88–96.

REFERENCES:

1. European Parliament and the Council of the European Union. (2024, February 29). *Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council establishing the Ukraine Facility*. Official Journal of the EU.
2. The Institute of Internal Auditors (IIA). (2024). *Global Internal Audit Standards*. <https://www.theiia.org>
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *Pro audyt finansovoi zvitnosti ta audytorsku diialnist* [On the audit of financial statements and auditing activity] (Law No. 2258-VIII). <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Bardash, S. V., & Osadcha, T. S. (2025). *Vnutrishnii audyt: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia* [Internal audit: theory, methodology, organization] (Monograph). Kondor.
5. Petryk, O. A., & Kashtalan, H. S. (2024). *Audyty v umovakh tsyfrovoy transformatsii ekonomiky* [Audit in the conditions of digital transformation of the economy] (Study guide). KNEU.
6. Mulyk, T. O. (2026). Tsyfrova transformatsiia oblikovo-kontrolnykh protsesiv vitchyznianskykh pidpriemstv: suchasnyi stan ta stratehichni priorytety [Digital transformation of accounting and control processes of domestic enterprises: Current state and strategic priorities]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia* [Economy, Management and Administration], (1), 104–113.
7. Korinko, M. D. (2022). Transformatsiia systemy kontroliu ta audytu [Transformation of the control and audit system]. *Oblik i finansy* [Accounting and Finance], (3), 145–169.
8. Kamenska, O. O. (2025). Vykorystannia shtuchnoho intelektu u vnutrishnomu audyti [The use of artificial intelligence in internal audit]. *Visnyk profesiinoho bukhhaltera* [Bulletin of a Professional Accountant], (1), 73–77.
9. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *Ukraine Facility Plan (2024–2027)*. <https://www.kmu.gov.ua>
10. DREAM – Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management. (2024). <https://dream.gov.ua>
11. Bondar, M. V. (2026). Intehratsiia shtuchnoho intelektu v protsedury frod-monitorynhu investytsiinykh proektiv [Integration of artificial intelligence in fraud monitoring procedures for investment projects]. *Kiberbezpeka: osvita, nauka, tekhnika* [Cybersecurity: Education, Science, Technique], 3(1), 12–20.
12. Slobodyanyk, Yu. B., & Vyhivska, I. M. (2025). Dystantsiinyi audyty ta vykorystannia instrumentiv Data Mining v umovakh obmezhenoho dostupu do aktyviv [Remote audit and the use of Data Mining tools in conditions of limited access to assets]. *Oblik i finansy* [Accounting and Finance], (4), 88–96.

Дата надходження статті: 30.03.2026

Дата прийняття статті: 20.04.2026

Дата публікації статті: 24.04.2026